

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองในระดับดีในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่*

Effective Factors on Administrative Efficiency for Managing the Village and Urban Community Funds at the Best Practice Level in Chiang Mai Provincial Area

มนตรี กรรพุมมาลย์, ** Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาลักษณะปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองหน่วยในการวิเคราะห์ คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๒๒ อำเภอ และ ๒ กิ่งอำเภอ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างเจาะจงเฉพาะหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีกองทุนเข้มแข็ง ๓ อันดับแรกของทุกอำเภอ รวม ๗๒ กองทุน ตามรายงานผลการประเมินของหน่วยราชการในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ การเก็บรวบรวม

ข้อมูลใช้ทั้งเทคนิคการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพด้วยการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามจำนวนผู้ให้ข้อมูลมี ๕๗๒ คน และการประชุมเชิงปฏิบัติการ ๔ ครั้ง เพื่อประเมินจุดแข็งจุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัดของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ ๕๖.๘ อยู่ในวัยทำงาน ร้อยละ ๗๑.๕ จบชั้นมัธยมศึกษาหรือน้อยกว่า ร้อยละ ๗๗.๓ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ ๔๖.๕ มีรายได้ไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน ร้อยละ ๘๔.๒ เป็นกรรมการ ร้อยละ ๕๒.๔๗ ประเด็นด้านความคิดเห็นการปฏิบัติงานของกรรมการกองทุนพบ

* ได้รับงบประมาณวิจัยจากคณะกรรมการสนับสนุนและติดตามการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านระดับจังหวัด จังหวัดเชียงใหม่

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาพัฒนาศักดิ์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ขณะทำการวิจัยเรื่องนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ สังกัดภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ว่า ทั้งคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์สุจริตมากที่สุด รองลงมา กรรมการเน้นความสำคัญของการยอมรับจากสมาชิก แต่สมาชิกเน้นความสำคัญของความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการ ประเด็นความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน พบว่า ทั้งกรรมการและสมาชิกให้ความสำคัญกับการคืนเงินกู้ตามกำหนดเวลามากที่สุด รองลงมา กรรมการเน้นความสำคัญของความพึงพอใจของสมาชิกต่อการบริหารงานกองทุนและการไม่มีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกที่กู้และไม่กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้าน ส่วนสมาชิกเน้นความสำคัญของความซื่อสัตย์ของสมาชิก การเสียสละเพื่อส่วนรวมของสมาชิกและความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของสมาชิก ประเด็นการบริหารการจัดการกองทุนหมู่บ้านโดยรวม กรรมการให้ความสำคัญกับการแบ่งงานและความรับผิดชอบ รองลงมา คือ การตั้งกฎระเบียบเกี่ยวกับกองทุน ขณะที่สมาชิกให้ความสำคัญกับการมีกฎระเบียบเกี่ยวกับกองทุน รองลงมา เป็นการแบ่งงานและความรับผิดชอบ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ลักษณะที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุน ประกอบด้วย (๑) ลักษณะของหมู่บ้านและชุมชนที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย การมีค่านิยมและความเชื่อ ความสัมพันธ์ทางสังคมและการติดต่อสื่อสารในทางเดียวกัน (๒) ลักษณะกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย การมีผลประโยชน์/อุดมการณ์ร่วมกัน และความร่วมมือของสมาชิก รองลงมา

เป็นวิธีการบริหารจัดการและการดำเนินงานกองทุน ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในโครงการกองทุนหมู่บ้าน และระดับการมีส่วนร่วมของกรรมการและสมาชิกในการบริหารจัดการกองทุนมีน้อย รวมทั้งขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดระบบข้อมูลกองทุน ระบบเอกสาร การจัดทำบัญชี รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับองค์กรชุมชนอื่นๆ ในพื้นที่

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนากองทุนหมู่บ้าน โดยการพัฒนาจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ความเป็นเจ้าของและการรักษาผลประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้าน การปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิสัยทัศน์ กระบวนการทำงานและการแบ่งความรับผิดชอบ การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม รวมทั้งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ความโปร่งใสและการตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ เริ่มจากการฝึกอบรมด้านความรู้ความเข้าใจ การพัฒนาการมีส่วนร่วม การสร้างจิตสำนึกร่วม การสร้างเครือข่าย การปรับปรุงระบบบัญชี ระบบเอกสารและกฎเกณฑ์การกู้ยืมเงิน ระบบการติดตามผลการกู้เงิน การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และการส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจและการพัฒนาธุรกิจชุมชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป คือ การพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการเสริมสร้างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน รูปแบบความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบัน

การเมือง (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) สถาบัน
การศึกษา และองค์กรชุมชน ผลกระทบของ
กองทุนหมู่บ้านที่มีต่อวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิต
ของสมาชิกผู้กู้เงิน

Abstract

The objectives of this research were to examine factors affecting the management of village and urban community funds launched by fund committee and to find out problems and obstacles related to development of village and urban community funds. The unit of analysis was village and urban community funds in Chiang Mai province consisting of 22 districts and 2 subdistricts. The first three strongly active village and urban community funds from each district were purposively selected for this study with the total of 72 funds with the evaluational report of the official agency in B.E. 2546. Quantitative and qualitative research techniques were used by questionnaire survey and open discussion in the workshops. The number of respondents was 572 and four workshops were held to assess the strength, weakness, opportunities and threats of village and urban community funds.

The research results showed that most respondents were male (56.8%), working age (71.5%), finished secondary school or below (77.3%), working on farm (46.5%), earning income less than 10,000 baht per month (84.2%) and more than half became committee members (52.4%). Both fund committees and members gave precedence with the uprightness on the important of the acceptance from members

but members emphasized the importance of work performed by the committees. Both the committees and members gave precedence with loan returning on time schedule most, next the committees emphasized on satisfaction of members towards fund administration and having no conflict between members who borrowed and did not borrow money from village fund. Fund members emphasized on the importance of members' honesty and public devotion by role of the members. Fund committees gave precedence with work distribution and responsibility, setting up fund regulation, while the members responded in the opposite way.

Qualitative research results showed that the main factors related to administrative efficiency of village fund were 1) the characteristics of vigorous village and urban community on value, belief and social interaction and communication were in the same sense; 2) the characteristics of vigorous village and urban community include the same benefit obtained, ideology and cooperation among members.

Problems and obstacles found in this study were lacking of understanding on fund management, low participation among committees and members as well as lacking of management knowledge in terms of system data management, document system, account arrangement, cooperation and integration work among relevant organizations at Tambon level.

Suggestions for developing village and urban community funds were to initiate the issues of the public consciousness, sense of

belongings, attitude and vision adaptation, work process and equal interest distribution as well as to promote member's participation by covering on transparency and accountability.

Suggestions for fund members were to train them on fund management, building network, account system and loan system and also to promote incentives for member's participation and community business knowledge.

Suggestions for future research were to develop approach of sustainable self-reliance village and urban community funds. In addition, to study cooperative work among academic institutes, local governments and local community organizations was needed as well as to evaluate the impacts on livelihood and quality of lives of fund members.

บทนำ

นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นนโยบายที่สำคัญในการต่อสู้กับปัญหาความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่กำลังเผชิญอยู่ เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐบาล (พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร) ได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองขึ้นกองทุนละ ๑ ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบบริหารจัดการเงิน

กองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองด้วยตนเอง โดยวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่สำคัญ ประกอบด้วย (๑) เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน เพื่อการลงทุนพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่ายและนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการของประชาชน (๒) พัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการเงินทุนตนเอง และ (๓) สร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งนี้ แผนการดำเนินงานขับเคลื่อนนโยบายกองทุนหมู่บ้าน แบ่งเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะที่ ๑ (๒๕๔๔) จัดตั้งกองทุน ระยะที่ ๒ (๒๕๔๔-๒๕๔๕) เพิ่มประสิทธิภาพคณะกรรมการกองทุนและสมาชิกกองทุน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ การสร้างองค์ความรู้เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และระยะที่ ๓ (๒๕๔๖-๒๕๔๗) เน้นสร้างความเข้มแข็งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองและสร้างกองทุนที่ยั่งยืน

จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวม ๒,๐๑๒ แห่งทั้งนี้ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ได้จัดแบ่งระดับประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ออกเป็น ๓ กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์การจัดลำดับ ๕ ด้าน ๓๑ ตัวชี้วัด คือ ด้านโครงสร้างและหน้าที่ (๖ ตัวชี้วัด) ด้านการบริหารจัดการ (๘ ตัวชี้วัด) ด้านการมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน (๗ ตัวชี้วัด) ด้านผลการดำเนินงาน (๗ ตัวชี้วัด) และด้านการติดตามประเมินผล

(๓ ตัวชี้วัด) โดยมีจำนวนกองทุนระดับดี จำนวน ๕๒๒ หมู่บ้าน กองทุนระดับปานกลาง จำนวน ๑,๓๖๕ หมู่บ้าน และกองทุนระดับที่ต้องปรับปรุง จำนวน ๑๒๑ หมู่บ้าน

คำถามวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ คือ “ผลจากการจัดระดับประสิทธิภาพของกองทุนหมู่บ้านดังกล่าว ทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจว่า เหตุใดกองทุนหมู่บ้านที่ได้รับเงินกองทุน ๑ ล้านบาทเท่า ๆ กัน จึงมีผลการดำเนินงานกองทุนแตกต่างกัน ปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดความแตกต่าง” ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน จะเป็นแนวทางในการยกระดับกองทุนหมู่บ้านที่ต้องการปรับปรุงให้เป็นกองทุนหมู่บ้านในระดับดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการกองทุนของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

๒. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการปรับปรุงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

๒. ทราบปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

๑. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล (อายุ เพศ การศึกษา รายได้) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกองทุน สถานภาพการเป็นคณะกรรมการและการเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

๒. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมืองของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

วิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และเชิงพรรณนา (Descriptive Research) หน่วยในการวิเคราะห์ คือ ข้อมูลที่ได้รับมาจากคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน ๗๒ กองทุน จากทั้งหมด ๒,๐๑๒ กองทุนใน ๒๒ อำเภอ และ ๒ กิ่งอำเภอที่ดำเนินงานในช่วงปี ๒๕๔๔-๒๕๔๖

การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง โดยเน้นศึกษาเฉพาะกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับดีเท่านั้น คัดเลือกเฉพาะกองทุนที่ดีที่สุด ๓ ลำดับแรกของทุกอำเภอและกิ่งอำเภอ ทั้งนี้กองทุนในเขตชุมชนเมืองและกองทุนหมู่บ้านในเขตอำเภอเมืองจัดรวมอยู่ในเขตอำเภอเมืองเช่นเดียวกัน จะได้กองทุนตัวอย่างในการศึกษา จำนวน ๗๒ กองทุนจาก ๒๒ อำเภอ และ ๒ กิ่งอำเภอ (อำเภอ/กิ่งอำเภอละ ๓ กองทุน) ยกเว้นในเขตอำเภออมก๋อยและอำเภอดอยเต่า มีกองทุนระดับ

ค้เพียง ๑ กองทุน จิงเลือกกองทุนหญ่บ้านระดับ
ปานกลาง รอลงมาอำเภอละ ๒ กองทุนแทน

ครื่งมื่อท้ใช้ในการวิจัย

๑. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ
(Gathering Quantitative Data)

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้
แบบสอบถามความคิดเห็นของคณะกรรมการ
และสมาชิกกองทุนหญ่บ้านและชุมชนมื่อท้มี
ต่อการบริหารจัดการกองทุนหญ่บ้านและชุมชน
มื่อ รวม ๗๒ กองทุน กระจายไปทุกอำเภอ/กิ่ง
อำเภอในจังหวัดเชียงใหม้ โดยการเจาจงผู้ตอบ
แบบสอบถามเป็นกรรมการและสมาชิกกองทุน
หญ่บ้านและชุมชนมื่อ จำนวนกองทุนละ
๑๐ คน แบ่งเป็นกรรมการ ๕ คน และสมาชิก
๕ คน รวมแบบสอบถามทั้งสิน ๗๒๐ ชุด จาก
การเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ตอบ
แบบสอบถามครบถ้วนตามแบบสอบถาม มี
จำนวน ๕๗๒ ชุด คิคเป็นร้อยละ ๗๘.๔ ของ
กลุ่มตัวอย่าง

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ
(Gathering Qualitative Data)

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้
รูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ แบ่งกลุ่ม
เป้าหมายเป็น ๒ กลุ่ม คคือ กลุ่มท้หนึ่ง คคือ กลุ่ม
นักวิชาการพัฒนาชุมชนและพัฒนาคตำบลใน
จังหวัดเชียงใหม้ท้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
ค้เนิงงานกองทุนหญ่บ้านและชุมชนมื่อ กลุ่ม
ท้สอง คคือ คณะกรรมการกองทุนหญ่บ้านและ
ชุมชนมื่อ ทั้ง ๗๒ กองทุนในท้ทุกอำเภอและ
กิ่งอำเภอ

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบ่งเป็น
๔ คร้ัง โดยคร้ังท้ ๑ ได้แก้ กลุ่มนักวิชาการ
จังหวัดและพัฒนาคท้ทุกอำเภอในจังหวัด
เชียงใหม้ ณ ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม้ จคขึ้น
ในวันที่ ๑๔ สิงหาคค ๒๕๔๖ การประชุมคร้ังนี้
เป็นกระบวนการในการเสริมสร้างนักวิชาการ
จังหวัดและพัฒนาคท้ตำบลให้เป็นนักวิจัย
ท้องถิ่น สามารถนำครื่งมื่อวิเคราะห์รูปแบบ
ต่าง ๆ ท้มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการ
กองทุนหญ่บ้านและชุมชนมื่อไปใช้กับพื้นที่ท้
จะค้เนิงการศึกษาได้

การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการคร้ังท้ ๒
คร้ังท้ ๓ และคร้ังท้ ๔ เป็นการฝึกปฏิบัติท้
พัฒนาคตำบลท้ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ
คร้ังท้ ๑ นำครื่งมื่อวิเคราะห์รูปแบบต่าง ๆ
ไปให้คณะกรรมการกองทุนหญ่บ้านและ
ชุมชนมื่อได้วิเคราะห์กองทุนหญ่บ้านด้วย
ตนเอง เริ่มตั้งแต้วันที่ ๑๕ สิงหาคค ๒๕๔๖
ณ ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม้ โดยพื้นที่เป้าหมาย
คคือ อำเภอเมืองและพื้นที่ใกล้เคียง วันที่ ๒๑
สิงหาคค ๒๕๔๖ ณ หอประชุมโรงเรียนประจำ
อำเภอจอมทอง โดยพื้นที่เป้าหมาย คคือ อำเภอ
จอมทองและอำเภอใกล้เคียง และวันที่ ๒๒
สิงหาคค ๒๕๔๖ ณ หอประชุมอำเภอฝาง โดย
พื้นที่เป้าหมาย คคือ อำเภอฝางและอำเภอใกล้เคียง

ครื่งมื่อท้ใช้ในการวิเคราะห์การบริหาร
จัดการกองทุนหญ่บ้านและชุมชนมื่อประกอบด้วย

๑. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของ
หญ่บ้านและชุมชนมื่อ เป็นการวิเคราะห์ห้ปัจจัย

ที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุน หรือสร้างความขัดแย้ง หรือเหนี่ยวรั้งชุมชนไม่ให้อาจสร้าง ความเข้มแข็งได้เท่าที่ควร ปัจจัย ๘ ประการ ได้แก่ โครงสร้างทางสังคม ระบบเศรษฐกิจของชุมชน ค่านิยมและความเชื่อทางศาสนา กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต กลุ่มผู้นำ ระบบความสัมพันธ์เชิงสังคม กลไกในการมีปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสาร รวมทั้งระบบการบริหารงานปกครองหรือความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับส่วนราชการ

๒. การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นการวิเคราะห์ ปัจจัย ๗ ประการ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วย การมีอุดมการณ์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์ร่วมกัน และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การร่วมมือของสมาชิกขององค์กรและคนทั่วไปในชุมชน การบริหารจัดการ กิจกรรมการดำเนินงานขององค์กรชุมชน และงบประมาณการดำเนินงาน

๓. การวิเคราะห์ศักยภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis ในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน

ผลการวิจัย

๑. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม จำนวน ๕๓๒ ชุด ประกอบด้วย

ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก ระดับรายได้ต่อเดือน การกู้ยืมเงิน กองทุน ระดับการเข้าร่วมประชุมและการเป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่มีต่อลักษณะการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ๓ ประเด็นหลัก คือ การปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน การปฏิบัติงานของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

๑) ลักษณะทั่วไปของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ส่วนใหญ่ ร้อยละ ๕๖.๘ เป็นชาย อายุอยู่ในวัยทำงาน ระหว่าง ๓๑-๕๐ ปี การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า การประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร (ร้อยละ ๔๖.๕) รองลงมาค้าขายและรับจ้าง (ร้อยละ ๑๗.๕ และ ๑๗.๓) ตามลำดับ ระดับรายได้ไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน (ร้อยละ ๘๔.๒)

๒) ความคิดเห็นของกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีต่อลักษณะการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

ประเด็นที่ ๑ ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

โดยรวม คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ความสำคัญต่อลักษณะบุคลิกเฉพาะของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริตของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๘๕.๕) ระดับการยอมรับจากสมาชิก (ร้อยละ ๘๕.๑)

ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๘๔.๑) และความเสียสละเพื่อส่วนรวมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๗๖.๑) ความสามารถในการบริหารจัดการของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีความสำคัญรองลงมา ได้แก่ การวางแผนปฏิบัติงานล่วงหน้าของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๗๑.๐) การมีบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๗๐.๔) ระดับความสามารถในการบริหารจัดการงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๖๖.๕) ส่วนที่มีความสำคัญน้อย ได้แก่ ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายการปฏิบัติงานกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๖๑.๒) และระดับการศึกษาของกรรมการ (ร้อยละ ๖๑.๖)

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับการยอมรับของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและความตั้งใจในการปฏิบัติเป็นอันดับรองลงมา แต่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านกลับให้ความสำคัญกับความตั้งใจในการปฏิบัติเป็นลำดับแรก ตามด้วยการยอมรับของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เมื่อเปรียบเทียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญกับบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านในเกือบทุกประเด็นมากกว่าสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ยกเว้นประเด็นความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อนโยบายในการปฏิบัติงานกองทุนหมู่บ้านที่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญมากกว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ทั้งชายและหญิงให้ความสำคัญต่อความซื่อสัตย์สุจริต การได้รับการยอมรับจากสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ชายและหญิงนั้น พบว่าชายให้ความสำคัญในเกือบทุกประเด็นคำถามมากกว่าหญิง แต่มีบางประเด็นที่หญิงให้ความสำคัญมากกว่าชาย เช่น ความตั้งใจในการปฏิบัติงาน การเสียสละเพื่อส่วนรวม และการวางแผนการปฏิบัติงานล่วงหน้า

ประเด็นที่ ๒ ความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

โดยรวม คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคืนเงินกู้ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านตามกำหนดเวลาเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการที่สมาชิกนำเงินกู้ไปใช้ในกิจกรรมที่ขอกู้ และความพึงพอใจของสมาชิกในการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน สิ่งที่คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญในระดับปานกลาง คือ ความเสียสละเพื่อส่วนรวมและความรู้ความเข้าใจของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญในประเด็นการคืนเงินกู้ยืมตามกำหนดเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการที่สมาชิกนำเงินกู้ไปใช้ในกิจกรรมที่ขอกู้ และการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน เช่นเดียวกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน แต่อันดับที่สามนั้น

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญเกี่ยวกับการไม่มีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่กู้และไม่กู้ แต่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิก เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะกรรมการและสมาชิก คณะกรรมการให้ความสำคัญมากกว่าสมาชิกกองทุนในประเด็นเกี่ยวกับการคืนเงินกู้ตามกำหนด ความพึงพอใจของสมาชิกในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน การไม่มีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกที่กู้และไม่กู้ รวมทั้งความรู้ความเข้าใจของสมาชิกเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้าน แต่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญมากกว่ากรรมการในประเด็นที่แตกต่างกันดังนี้ ความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน การคืนเงินกู้ การเสียสละเพื่อส่วนรวมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่

คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่เป็นชายและหญิงให้ความสำคัญกับการคืนเงินกู้ตามกำหนดเป็นอันดับแรกเหมือนกัน รองลงมาเป็นความพึงพอใจในการบริหารงานกองทุน และการไม่มีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่กู้และไม่กู้ เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของชายและหญิงต่อการปฏิบัติงานของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ชายให้ความสำคัญมากกว่าหญิงในเกือบทุกประเด็นแต่หญิงให้ความสำคัญในประเด็นเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตและการไม่มีความขัดแย้งระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่กู้และไม่กู้มากกว่าชาย

ประเด็นที่ ๓ ความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

โดยรวม คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ให้ความสำคัญกับการตั้งกฎระเบียบกองทุนหมู่บ้านและการแก้ไขปรับปรุงได้เป็นอันดับแรก รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้านมีการแบ่งงานและความรับผิดชอบที่ชัดเจน และกองทุนมีการกระจายผลประโยชน์จากกองทุนอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญน้อยที่สุดกับการที่กองทุนมีค่าตอบแทนการทำงานแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญอันดับแรกเกี่ยวกับการแบ่งงานและความรับผิดชอบของกองทุนหมู่บ้าน รองลงมาเป็นการตั้งกฎระเบียบและการแก้ไขปรับปรุงได้และการกระจายผลประโยชน์จากกองทุนอย่างเป็นธรรม เนื่องจากมีมุมมองว่าหากมีการแบ่งงานและความรับผิดชอบที่ชัดเจนจะมีผลให้การดำเนินงานกองทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนสมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญอันดับแรกกับการตั้งกฎระเบียบและการแก้ไขปรับปรุง รองลงมาเป็นการแบ่งงานและความรับผิดชอบของกองทุนหมู่บ้าน และการกระจายผลประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญกับการตั้งกฎระเบียบที่อาจจะเอื้อหรือไม่เอื้อต่อสมาชิกในการเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญในเรื่องต่าง ๆ เกือบทุกเรื่องมากกว่า

สมาชิก ยกเว้นใน ๓ ประเด็นที่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญมากกว่าคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน คือ การมีเวทีประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านเป็นประจำ การมีเวทีประชุมพบปะระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และการให้คำตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งใน ๒ ประเด็นแรกจะมีผลทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้านด้วยกันเองมีประสิทธิภาพและมีการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถให้คำปรึกษาหารือและประสานงานกัน ส่วนคำตอบแทน สามารถใช้เป็นแรงจูงใจให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านดำเนินงานให้ดีขึ้น ขณะเดียวกันอาจทำให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีแรงจูงใจในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมากขึ้น

คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านทั้งชายและหญิงให้ความสำคัญเห็นที่ไม่แตกต่างกัน อันดับแรกเป็นการตั้งกฎระเบียบและการแก้ไขปรับปรุงได้ รองลงมาเป็นการแบ่งงานและความรับผิดชอบที่ชัดเจนของกองทุนหมู่บ้านและการกระจายผลประโยชน์จากกองทุนอย่างเป็นธรรมหรือเท่าเทียมกัน แต่คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านที่เป็นหญิงให้ความสำคัญกับการแบ่งงานและความรับผิดชอบที่ชัดเจนของกองทุนหมู่บ้านเช่นเดียวกับการกระจายผลประโยชน์จากกองทุนอย่างเป็นธรรมหรือเท่าเทียมกัน ส่วนชายให้ความสำคัญในทุกประเด็นปัญหามากกว่าหญิง โดยหญิงให้ความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินงานภายในกองทุน เช่น

การวางแผน การจัดประชุมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและการกระจายข้อมูลข่าวสารสู่ชุมชน ส่วนชายให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของชุมชนและการมีส่วนร่วมมากกว่า

๒. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งได้จากการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ๓ ครั้ง ในวันที่ ๑๕ วันที่ ๒๑ และวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๔๖ กลุ่มเป้าหมาย คือ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านทั้ง ๒๒ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอ และ ๑ ชุมชนเมือง

๑) ผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งของหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้วิเคราะห์ความเข้มแข็งของชุมชนในระดับมากที่สุดในปัจจุบัน ด้านค่านิยมและความเชื่อทางศาสนาเป็นอันดับแรก (ร้อยละ ๗๐) รองลงมา คือ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม (ร้อยละ ๔๕) และกลไกในการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสาร (ร้อยละ ๔๐) นอกจากนั้นยังสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในระดับมากพบว่า ค่านิยมและความเชื่อทางศาสนาเป็นอันดับแรก (ร้อยละ ๕๕) รองลงมาคือ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม (ร้อยละ ๕๐) และโครงสร้างทางสังคม (ร้อยละ ๔๕) จากข้อค้นพบสรุปได้ว่า ชุมชนได้ใช้ค่านิยม ความเชื่อทางศาสนา ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมและโครงสร้างทางสังคมในการดำเนินกิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน ทำให้กองทุนหมู่บ้านประสบผลสำเร็จ แต่ปัจจัยใน

ด้านระบบเศรษฐกิจของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและกลไกในการปฏิสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารในชุมชน ที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีส่วนช่วยให้การดำเนินกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านมีความต่อเนื่องและมีการพัฒนาเป็นระบบ เกิดการปรับตัวและสามารถดำเนินกิจกรรมให้สอดคล้องกับชุมชน รวมทั้งทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น กลับให้ความสำคัญในระดับน้อยและน้อยที่สุด

๒) ผลการวิเคราะห์ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้วิเคราะห์ความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านในระดับมากที่สุด คือ การมีผลประโยชน์ร่วมกัน (ร้อยละ ๔๑) รองลงมา คือ การมีอุดมการณ์ร่วมกันของสมาชิก (ร้อยละ ๑๘) และงบประมาณการดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๑๗.๕) นอกจากนั้นยังสามารถสรุปปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของกองทุนหมู่บ้านในระดับมากที่สุด พบว่า การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน และการมีผลประโยชน์ร่วมกันและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมเป็นปัจจัยอันดับแรก (ร้อยละ ๕๕.๕) รองลงมา เป็นความร่วมมือของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๘.๒) การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๗.๗) และการดำเนินกิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ ๗.๒.๗) จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้ความสำคัญกับการมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน การมีผลประโยชน์ร่วมกันและกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม นอกจากนั้นการมีส่วนร่วมของ

สมาชิก การบริหารจัดการกองทุนและการดำเนินกิจกรรมก็มีส่วนให้กองทุนหมู่บ้านมีความเข้มแข็งด้วย แต่ประเด็นของการมีอุดมการณ์ร่วมกันของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและงบประมาณที่เป็นปัจจัยที่สำคัญ กลับมีความสำคัญน้อย เนื่องจากบางพื้นที่อาจมีปัญหาที่สมาชิกกองทุนหมู่บ้านยังมีส่วนร่วมน้อยทำให้กระบวนการสร้างอุดมการณ์ร่วมกันเกิดได้น้อย และงบประมาณที่มีอยู่ในกองทุนหมู่บ้านไม่สามารถจัดสรรให้กับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านได้อย่างทั่วถึง

๓) ผลการวิเคราะห์ศักยภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ประเด็นที่ ๑ จุดแข็งของกองทุนหมู่บ้าน

๑.๑ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีลักษณะเด่น คือ มีความเป็นผู้นำ มีความรู้ความสามารถสูง มีความตั้งใจในการทำงาน มีจิตสำนึกเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งมีการทำงานเป็นทีม นอกจากนั้นลักษณะการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านโดยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีความโปร่งใสในการบริหารงาน มีการจัดประชุมเป็นประจำ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งเชื่อมโยงเครือข่ายกองทุนหมู่บ้านในระดับอำเภอ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกองทุนหมู่บ้านด้วยกัน

๑.๒ สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีลักษณะเด่น คือ มีความสามัคคีกันดีและเสียสละเวลา และมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม นอกจากนั้นการเข้าร่วมกองทุนหมู่บ้าน สมาชิกยังปฏิบัติ

ตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด มีความรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้าน และรักษาผลประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านอย่างเต็มที่

๑.๓ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านมีลักษณะเด่น คือ มีการบริหารจัดการที่ดี โดย สมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีส่วนร่วม เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบการบริหารงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านได้ การจัดระบบการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น กำหนดวันคืนเงินวันพิจารณาเงินกู้ วันทำสัญญาเงินกู้ที่ชัดเจน การระดมทุนสมาชิกเพิ่มเติมจากเงินกองทุนหมู่บ้านที่มีเป็นประจำทุกปี การจัดตั้งกองทุนประกันความเสี่ยงให้กับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน เช่น กองทุนฌาปนกิจ และการได้รับการสนับสนุนและแนะนำความรู้จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ ๒ จุดอ่อนของกองทุนหมู่บ้าน

๒.๑ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทของกรรมการกองทุนมีน้อย เพราะแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านยังไม่ชัดเจน ความสม่ำเสมอของการเข้าร่วมประชุมของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบางท่านไม่แน่นอน เนื่องจากมีภารกิจหน้าที่การงานส่วนตัวมาก และความเข้าใจและการดำเนินงานตามบทบาทของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านกับบทบาทขององค์กรชุมชนอื่น ๆ เช่น กรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือองค์การบริหารส่วนตำบลมีน้อย และไม่ชัดเจนในส่วนที่จะสัมพันธ์กับกองทุน นำไปสู่การไม่ร่วมมือกันหรือมี

ความขัดแย้งระหว่างองค์กร

๒.๒ สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มักไม่ปฏิบัติตามระเบียบกองทุนหมู่บ้าน เช่น การนำเงินกู้ออกไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ ไม่รับผิดชอบ เช่น การชำระหนี้ล่าช้ากว่ากำหนดและขาดวินัย ไม่เข้าร่วมประชุม

๒.๓ การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน มักขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน โดยเฉพาะในการจัดทำบัญชีการเงิน และความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ การขาดวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ช่วยในการดำเนินงาน เช่น คอมพิวเตอร์ โต๊ะทำงาน อาครและห้องทำงาน และการบริหารงานเป็นไปตามความรู้ความสามารถของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการกับสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีมากเกินไป ทำให้ระเบียบกองทุนหมู่บ้านไม่ได้นำมาใช้ เช่น การปล่อยให้ชำระเงินกู้ช้า การตัดสินใจให้กู้ ซึ่งคำนึงถึงความรู้จักกันมากกว่าการใช้เหตุผล

ประเด็นที่ ๓ โอกาสของกองทุนหมู่บ้าน

๓.๑ โอกาสในการพัฒนากองทุนหมู่บ้าน ได้แก่ การพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในการทำงานเป็นกลุ่ม ให้เกิดการเรียนรู้การบริหารจัดการในระดับองค์กร มีการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนความรู้กองทุนหมู่บ้านในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค และระดับประเทศ รวมทั้งการพัฒนากองทุนหมู่บ้านให้เป็นนิติบุคคลในลักษณะธนาคารหมู่บ้าน รวมทั้งมีโอกาสได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก

รัฐบาล ในกรณีที่เงินกองทุนหมู่บ้านคืน

๓.๒ โอกาสในการขยายบทบาท กองทุนหมู่บ้าน ประกอบด้วยการพัฒนาเครือข่าย กองทุนหมู่บ้าน ทั้งในแนวราบ (ระหว่าง หมู่บ้านในตำบลเดียวกัน หรือระดับตำบลใน อำเภอเดียวกัน) และแนวดิ่ง (ระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด) ให้มีมากขึ้น การเชื่อมโยงกิจกรรมกองทุนหมู่บ้านให้เข้ากับกิจกรรม โครงการพัฒนาอื่น ๆ เช่น โครงการแก้ไขปัญห ความยากจน (กข.คจ.) โครงการหนึ่งตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ (OTOP) รวมทั้งแผนพัฒนาตำบลของ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยเชื่อมโยงให้เกิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของคณะ กรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้เข้มแข็ง มากขึ้น และการได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกรม การพัฒนาชุมชน หน่วยงานด้านวิชาการ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งมีบทบาทมากขึ้นใน ประเด็นการเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับกลุ่ม เครือข่าย และการบริหารจัดการ รวมทั้งการ ติดตามประเมินผลและการสรุปบทเรียน

ประเด็นที่ ๔ ข้อจำกัดของกองทุน หมู่บ้าน

ประกอบด้วยความสะดวกคล่องระหว่าง ระยะียบและแนวทางปฏิบัติของกองทุนหมู่บ้าน กับข้อจำกัดด้านบุคคลและพื้นที่มีน้อย เช่น กองทุนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตภูเขา มีความแตกต่าง ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้วิธีการปฏิบัติจำเป็น ต้องมีความแตกต่างกันไป และความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านมีน้อย เพราะ

เพิ่งเริ่มดำเนินการ รวมทั้งการขาดแคลนบุคลากร สนับสนุนที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ด้านบัญชี ด้านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนากองทุน หมู่บ้าน

๑.๑ เพื่อให้การทำงานของคณะ กรรมการกองทุนหมู่บ้านเป็นประโยชน์ต่อ สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการปรับเปลี่ยน ทักษะ ทักษะ และกระบวนการทำงานของ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน โดยเน้นการ ผลิตให้เกิดการพัฒนาคุณสมบัติเฉพาะของ กรรมการกองทุนให้เป็นผู้มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ มีความตั้งใจจริงใน การปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนั้นต้องมีการพัฒนา สมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้มีวินัย มีคุณธรรมและ ซื่อสัตย์ โดยเฉพาะในประเด็นการคืนเงินกู้ตาม กำหนดและการนำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ที่ขอกู้

๑.๒ เพื่อให้การดำเนินงานกองทุน หมู่บ้านเป็นไปตามหลักการที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง ตามปรัชญากองทุนหมู่บ้าน ควรมีการ พัฒนาศักยภาพและความสามารถของคณะ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน ในการบริหารจัดการ กองทุน โดยเฉพาะการเสริมสร้างองค์ความรู้ เกี่ยวกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์และสอดคล้อง เทคนิคการทำงานเป็นทีม โดยใช้หลักการ ฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม

๑.๓ เพื่อให้การดำเนินงานกองทุน หมู่บ้านสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

และบริบทของแต่ละพื้นที่ ควรมีการปรับปรุงระเบียบกองทุน เช่น การกำหนดวงเงินกู้ กำหนดระยะเวลาใช้เงินกู้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการแบ่งความรับผิดชอบของคณะกรรมการกองทุนแต่ละฝ่าย รวมทั้งการกระจายผลประโยชน์จากกองทุนหมู่บ้านอย่างเป็นธรรม โดยผ่านกระบวนการจัดเวทีประชาคม ให้กรรมการและสมาชิกมีส่วนร่วม พัฒนาให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และเป็นช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านอีกรูปแบบหนึ่ง

๑.๔ เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนให้ประสบผลสำเร็จ ควรใช้ปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ คือ ทูตทางสังคม ในลักษณะคำนึงความเชื่อทางศาสนา ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ความเอื้ออาทร ความเป็นเครือญาติ และการมีปฏิสัมพันธ์ติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาให้กองทุนหมู่บ้านมีความเข้มแข็งด้วย

๑.๕ เพื่อเป็นการพัฒนาจิตสำนึกส่วนรวม ควรเสริมสร้างความรู้สึกรักความเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านและการรักษาผลประโยชน์ของกองทุนหมู่บ้านอย่างเต็มที่ การประยุกต์แนวความคิดการจัดการที่ดีมาใช้ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ความโปร่งใสและการตรวจสอบได้

๑.๖ เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน โดยจัดให้มี

เวทีประชาคมกองทุนหมู่บ้านระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อให้คณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านมีโอกาสเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานกับคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านอื่น ๆ รวมทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้สามารถวิเคราะห์ตนเองในการบริหารจัดการกองทุน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งในด้านบวกและลบ จัดการศึกษาดูงานและมีการสรุปบทเรียนการทำงานเป็นประจำ นอกจากนั้นการสร้างความร่วมมือในลักษณะเครือข่าย จะทำให้เกิดความร่วมมือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดการศึกษาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้สามารถทำหน้าที่ได้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

๑.๖ เพื่อให้เป็นกองทุนหมู่บ้านต้นแบบของจังหวัดเชียงใหม่ ควรพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองดีเด่นของแต่ละอำเภอให้เป็นต้นแบบหรือจัดทำดัชนีชี้วัดความเข้มแข็งที่ควรจะเป็น โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ความเข้มแข็งชุมชน ความเข้มแข็งกองทุนหมู่บ้านและการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของกองทุน เพื่อให้กองทุนหมู่บ้านในแต่ละอำเภอเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในประเด็นการบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรมตามนโยบายและเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้าน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๒.๑ ควรจัดการฝึกอบรมแก่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จัดการศึกษาดูงานและเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการกองทุนประเภทต่าง ๆ ที่ประสบ

ผลสำเร็จ เช่น หมู่บ้าน กข.คจ. กลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต กองทุนชุมชน ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มสวัสดิการและศูนย์รวมน้ำใจ

๒.๒ ควรสนับสนุนให้กรรมการ กองทุนหมู่บ้านปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์การกู้ยืมเงิน และระยะเวลาชำระคืนให้มากขึ้นและนานขึ้น สอดคล้องกับลักษณะอาชีพที่มีการกู้ยืมจริง

๒.๓ ควรจัดทำหลักสูตรและทำการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการระบบบัญชีกองทุนแบบต่าง ๆ และการจัดระบบเอกสารเพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านมีศักยภาพในการจัดทำระบบบัญชีและระบบเอกสารมากยิ่งขึ้น

๒.๔ ควรสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนหมู่บ้านในลักษณะรางวัล หรือประกาศนียบัตรแก่ผู้ที่ทำงานในกองทุนหมู่บ้านอย่างแข็งขัน เพื่อให้เกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่น เป็นแบบอย่างการบริหารจัดการและเพื่อกระตุ้นให้สมาชิกกองทุนหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนมากขึ้น

๒.๕ ควรมีการจัดระบบการติดตามผลการกู้เงินของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้มีกรรมการฝ่ายติดตามและประเมินผล

๒.๖ ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการวางแผนธุรกิจแบบง่าย เทคนิคและกระบวนการผลิต รวมทั้งการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายแบบง่ายแก่สมาชิกผู้กู้เงิน เพื่อเป็นการพัฒนาสมาชิกผู้กู้เงินให้มีความสามารถในการวางแผนการผลิตและนำไปสู่การพัฒนาวิสัยในการนำเงินกู้ไปใช้ตามวัตถุประสงค์และชำระหนี้

ตามระยะเวลาที่กำหนด

๒.๗ ควรสนับสนุนให้สมาชิกมีส่วนร่วมและจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของกองทุนหมู่บ้านอย่างแท้จริง ด้วยการสนับสนุนให้สมาชิกกองทุนได้เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านให้มากขึ้น และเรียนรู้ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนวิธีการดำเนินงานตามกิจกรรมและการบริหารงานกองทุนหมู่บ้าน

๒.๘ ควรสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล) เข้ามามีบทบาทสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

๒.๙ ควรสนับสนุนให้สมาชิกผู้กู้เงินเข้าร่วมในกลุ่มองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายในชุมชนที่มีอยู่แล้ว เช่น กลุ่มตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือในชุมชนมากยิ่งขึ้น เพื่อให้กิจกรรมการกู้ยืม สอดคล้องกับกิจกรรมของกลุ่มองค์กรหรือเครือข่ายที่ผู้ดังกล่าว

๒.๑๐ ควรสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน (กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและสถาบันการศึกษา (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพชุมชนและเกิดเครือข่ายความร่วมมือ ในการศึกษาวิจัยและพัฒนาการดำเนินงานตามกิจกรรมหรือการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการเสริมสร้างกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยแนวคิดการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเป็นแนวทาง

๓.๒ ควรศึกษาวิจัยเพื่อหารูปแบบความร่วมมือและการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันการเมือง (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) สถาบันการศึกษา และองค์กรชุมชน (กองทุนหมู่บ้าน) ให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่าง

เท่าเทียมกันและมีศักยภาพอย่างแท้จริง

๓.๓ ควรศึกษาวิจัยผลกระทบของกองทุนหมู่บ้านที่มีต่อวิถีชีวิตและคุณภาพชีวิตของสมาชิกผู้กู้เงินและครอบครัว เป็นการสรุปบทเรียนและพัฒนาแนวทางในการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓.๔ ควรพัฒนากระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นพัฒนาเป็นนักวิจัยท้องถิ่นทำงานร่วมกับนักวิชาการเพื่อนำสู่การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. (๒๕๔๕). *ความเข้มแข็งของเครือข่าย: หมู่บ้าน กข.คจ. กรุงเทพฯ: กรมฯ.*
- กาญจนา แก้วเทพ. (๒๕๓๐). *การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ:*
สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย.
- ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์. (๒๕๔๒). *การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ:*
กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (๒๕๓๘). *การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย*
รามคำแหง.
- ประภาส ศิลปรัศมี และสุรพล กาญจนะจิตรา. (๒๕๒๕). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ.*
กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- ประเวศ วะสี. (๒๕๓๒). *วิกฤตหมู่บ้านไทยทางออกและอนาคตอยู่ที่ไหน. กรุงเทพฯ:*
หมู่บ้าน.
- ปรีชาดิ วลัยเสถียร และคณะ. (๒๕๔๓). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.*
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์. (๒๕๑๗). *การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ:*
ไทยวัฒนาพานิช.
- มนตรี กรรพุมมาลย์. (๒๕๔๔). *การพัฒนาชุมชน : จากแนวคิดสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. ใน เอกสาร*
ประกอบการสอนวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่: ภาควิชา
สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาถิน. (๒๕๓๑). *การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย*
ธรรมศาสตร์.
- มหาวิทยาลัยขอนแก่น. *สถาบันวิจัยและพัฒนา. (๒๕๔๐). องค์การชุมชน กลไกเพื่อแก้ปัญหาและ*
พัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๔๔). *การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัย*
ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สุวิดา ธรรมมณีวงศ์ และคณะ. (๒๕๔๑). *รูปแบบและแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งการรวมกลุ่ม*
ในชุมชนสาขาสี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรอนงค์ ธรรมกุล. (๒๕๓๕). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์*
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
-